

AXBOROT NIMA VA UNING MANBALARI

Mirxamzayeva Feruzaxon Mirkomil qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti 1-kurs talabasi

Toshtemirov Rustam Abdurashidovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

“Fakultetlararo ijtimoiy fanlar” kafedrası o‘qituvchisi

rustam22091985@gmail.com

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada axborot tushunchasi to‘liq o‘rganiladi, uning ta‘rifi tahlil qilinadi va uning turli manbalari o‘rganiladi. Maqsad axborotning tabiati va uning dunyomizni shakllantirishdagi roli haqidagi tushunchamizni kengaytirishdir.*

***Kalit so‘zlar:** axborot, axborot xavfsizligi, axborot tarmoqlari, axborot manbalari.*

WHAT IS INFORMATION AND ITS SOURCES

***Annotation.** This article provides a thorough examination of the concept of information, analyzing its definition and exploring its various sources. The aim is to enhance our understanding of the nature of information and its role in shaping our world.*

***Key words:** information, information security, information networks, information sources.*

ЧТО ТАКОЕ ИНФОРМАЦИЯ И ЕЕ ИСТОЧНИКИ

Аннотация. данной статье подробно рассматривается понятие информации, анализируется ее определение и исследуются ее различные источники. Цель — расширить наше понимание природы информации и ее роли в формировании нашего мира.

Ключевые слова: информация, информационная безопасность, информационные сети, источники информации.

Axborot qarorlar qabul qilish, muammolarni hal qilish va bilimlarni shakllantirish uchun zarur bo'lgan qimmatli boylikdir. U ma'lumotlar, faktlar, fikrlar va tushunchalar kabi turli shakllarda bo'lishi mumkin va keng manbalardan olingan. Axborot nima ekanligini va u qayerdan olinganligini tushunish shaxslar va tashkilotlar uchun undan o'z manfaati uchun samarali foydalanishlari uchun juda muhimdir[1].

Axborot nima?

Ma'lumotni qabul qiluvchilarga mazmunli tushunchalar, kontekst va tushunishni ta'minlaydigan qayta ishlangan ma'lumotlar sifatida aniqlash mumkin. U ma'lum bir vaziyat yoki mavzuga qiymat va dolzarblikni qo'shadigan tarzda tashkil etilgan, tuzilgan va muloqot qilingan.

Axborot matn, tasvir, audio va videoni o'z ichiga olgan turli formatlarda bo'lishi mumkin va bosma, raqamli va og'zaki muloqot kabi turli xil vositalar orqali saqlanishi va uzatilishi mumkin[2].

Axborot manbalari. Birlamchi manbalar:

Bular ma'lum bir mavzu yoki voqea haqida to'g'ridan-to'g'ri dalil yoki guvohlik beruvchi dastlabki, original materiallardir. Birlamchi manbalarga tadqiqot ishlari, intervyular, tarixiy hujjatlar va asl ma'lumotlar kiradi.

Ikkilamchi manbalar: Bular axborotning asl yaratuvchisi emas, balki boshqa shaxs tomonidan yaratilgan materiallar. Ular odatda birlamchi manbalarning

sharhlari, tahlillari yoki xulosalaridir. Ikkilamchi manbalarga misol tariqasida darsliklar, ensiklopediyalar, taqriz maqolalari va hujjatli filmlar kiradi.

Uchinchi darajali manbalar: Uchinchi darajali manbalar birlamchi va ikkilamchi manbalardan ma'lumotlarni jamlaydi va umumlashtiradi. Ular mavzu bo'yicha keng qamrovli ma'lumot beradi va odamlarga keng ko'lamli ma'lumotlarni tezda tushunish va ularga kirishda yordam berish uchun mo'ljallangan. Uchinchi darajali manbalarga lug'atlar, qo'llanmalar va almanaxlar misol bo'la oladi.

Inson manbalari: Axborotni bevosita shaxslardan shaxsiy muloqot, suhbatlar, ekspert xulosalari va norasmiy muhokamalar orqali ham olish mumkin. Inson manbalari muayyan mavzular bo'yicha qimmatli tushunchalar, tajribalar va tajribalarni taqdim etishi mumkin.

Raqamli manbalar: Bugungi raqamli asrda katta hajmdagi ma'lumotlarga onlayn platformalar, ma'lumotlar bazalari, veb-saytlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali kirish mumkin. Raqamli manbalarga axborotni demokratlashtirishga hissa qo'shadigan onlayn maqolalar, bloglar, videolar, podkastlar, ijtimoiy tarmoqlardagi postlar va elektron kitoblar kiradi.

An'anaviy manbalar: An'anaviy axborot manbalari kitoblar, gazetalar, jurnallar va akademik jurnallar kabi bosma materiallarni o'z ichiga oladi. Ushbu manbalar bilimlarning qimmatli ombori bo'lib qolmoqda va ko'pincha tadqiqot va o'rganishning asosi hisoblanadi. Turli xil axborot manbalarini tushunish odamlarga duch keladigan ma'lumotlarning ishonchliligi, dolzarbligi va ishonchliligini tanqidiy baholash imkonini beradi. Axborotga kirishda va undan foydalanishda uning aniqligi va belgilangan maqsadga muvofiqligini ta'minlash uchun ehtiyotkorlik zarur[3].

Ma'lumotlar turli manbalardan olinishi mumkin, masalan:

1. Nashrlar va kitoblar: kitoblar, jurnallar, maqolalar, ilmiy va ilmiyommabop nashrlar yozma shaklda taqdim etilgan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.
2. Internet: veb-saytlar, bloglar, elektron resurslar, onlayn jurnallar va boshqa manbalarni o'z ichiga olgan zamonaviy axborot manbai.

3. Mutaxassislar va mutaxassislar: Muayyan sohada aniq bilim va tajribaga ega bo'lgan odamlar axborot manbalari bo'lishi mumkin.

4. Ommaviy axborot vositalari: Televideniye, radio, gazeta, jurnal va boshqa ommaviy axborot vositalari dolzarb voqealar, tahlillar va intervyular haqida ma'lumot beradi.

5. Tajriba va kuzatishlar: Sizning shaxsiy tajribangiz, kuzatishlaringiz va xotiralaringiz ham ma'lumot manbasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Axborot manbalari – bu ma'lumot olish mumkin bo'lgan joylar yoki manbalar. Bu kitoblar, jurnallar, Internet, hujjatlar, ekspert xulosalari, arxivlar, suhbatlar, tadqiqotlar va boshqalarni o'z ichiga olishi mumkin. Axborot manbalarini ishonchliligi, dolzarbligi va vakolatiga qarab baholay olish muhimdir.

Axborot manbalarining tabiati va ishonchliligini tushunish zamonaviy davrda juda muhim, chunki turli platformalarda noto'g'ri ma'lumotlar va dezinformatsiyalar ko'payib bormoqda. Tanqidiy fikrlash, manbalarni baholash va o'zaro havolalar odamlar uchun mavjud manbalarning keng doirasidan to'g'ri va qimmatli ma'lumotlarni ajratib olish uchun muhim ko'nikmalardir.

Axborot manbalari oliy darajadagi ma'lumotlarni topish uchun xizmat qiladigan vositalar, adraslar va kanallardir. Bu manbalarning turlari juda keng, ularda ma'lumotlar barcha sohalar uchun ixtiyoriy bo'lishi mumkin[4].

1. Asosiy manbalar:

- Asosiy manbalar belgilangan mavzuda birinchi qo'llaniladigan asosiy materiallar hisoblanadi. Bu manbalar tarixiy hujjatlar, asosiy ilmiy tadqiqotlar, ko'z yoriq mashhurlovchilarning xulosalarini tashkil qiladi.

2. Ikkinchi darajadagi manbalar:

- Ikkinchi darajadagi manbalar asosiy manbalardan olingan ma'lumotni ta'riflaydi va tefsir qiladi. Bu texnikumlar, entsiklopediyalar, tadqiqotlar, avvalgi aholi tomonidan o'rganilgan materiallar tahlil qilinadi.

3. Uchanchi darajadagi manbalar:

- Uchanchi darajadagi manbalar asosiy va ikkinchi darajadagi manbalar bilan nomoskalardan ma'lumotlarni jamlaydi. Ular lug'atlar, ko'rsatmalar va yordamchilar misol bo'lishi mumkin.

Axborot manbalari:

- Gazetalar, jurnallar, radio va televizor to'plam shu turlar maxsus natijalarni taqdim etadilar. Ular bir qator mavzular, mamlakatlar, jamiyatlar haqidagi yangiliklar bilan birgalikda vaqtinchalik yetilayotgan kontent ko'rsatishadi.

- Internetning rivojlanishi bilan, raqamli media ma'lumotlarga olib keladi. Ular veb-saytlar, bloglar, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn yangiliklar, podkastlar va striming xizmatlariga kiradi.

- Ilmiy jurnallar, ilmiy maqolalar, sohalardagi disruptsiyon tarafidan rivojlangan tavsiyanomalar va boshqa rivojlanishlar, mavzular bo'yicha mutaxassis ma'lumotlarni taqdim etadi.

- Davlat tashkiliy uch tomonlama kursatmalari mavzular bo'yicha ko'p miqdorda ma'lumotlarni taqdim etadi, jumladan iqtisodiy masalalar, sog'liqni saqlash, demografik axborotlar va siyosatni qamrib chiqadi.

- Muhokama, suhbatlar, aynanlashuvlar, malakali va ekspertlar bilan suhbatlar eng avvalgi mo'jonlar, murojaatlar va mulohazalar mujassam bo'lishi mumkin.

- Kutubxonalarda, arxivlarda kitoblar, qo'llanmalar, ovozi va multimedia manbalar, tarixiy, adabiy va madaniy sohalar bo'yicha ma'lumotlarni taqdim etadi.

- Katta ma'lumotlar zamonida, ma'lumotlar xonasi va bazalar maqbul ma'lumotlar, statistika haqida ma'lumotlarni taqdim qilishi, tadqiqotlar, tahlil va qabul qilishga xizmatchi ma'lumotlarni olishga yordam beradilar.

Ma'lumot manbalari sifatini va ishonchli bo'lib tushishini tushunish, bilimdonlik va qat'iyat bilan tugatish, katta muammoga ega. Shuningdek, har bir odamning bir nechta manbadan topshiriqlarni vaqtdan qat'iy ravishda turli ko'rinishlarni o'rganish oson bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, axborot bizning shaxsiy, akademik va kasbiy hayotimizning ajralmas qismidir. U ko‘plab manbalardan, jumladan, birlamchi, ikkilamchi va uchinchi darajali manbalardan, shuningdek, insoniy, raqamli va an’anaviy manbalardan olinishi mumkin. Axborotning xilma-xilligi va uning kelib chiqishini tan olish odamlarga ongli qarorlar qabul qilish va asosli istiqbollarni shakllantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Тоштемиров Р.А. Ўқувчиларда ўқишга нисбатан ижобий муносабатни намоён бўлишнинг динамик хусусиятлари. Scholar, Multidisciplinary Scientific Journal, Volume 1, Issue 14, 2023, <https://doi.org/10.5281/zenodo.7992705> Pp 86-92
2. Toshtemirov R.A., Virtual haqiqat va uning insonga ta’siri, Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar, Xalqaro ilmiy-metodik jurnal, 2-qism, 2023, 306-309 B., <http://interscience.uz>.
3. Toshtemirov R. A., (2023). Media education is an important factor in protecting young people from negative information. SCHOLAR, Multidisciplinary Scientific Journal, Volume 1, ISSUE 29, 2023, Pp 187–195.
4. F Muminov, Sh.Barotov, Ochiq axborot tizimlarida axborot -psixologik havfsizlik, Toshkent -2013.